

Apokalypsa v českých lesích

Kde hledat řešení kritického stavu lesního hospodářství u nás?

■ Naše lesy jsou právem národním bohatstvím. Dnes však lesy mizí rychlostí, jaká tu zřejmě nebyla od počátku lidských dějin. Rozhodně tuto situaci nezažila dosud žádná generace lesníků. Jde opravdu o katastrofu jak z hlediska ekologického, tak i z ekonomického a sociálního. Lesní porosty se bezpochyby obnoví, ale než v nich naroste dostatek dříví, z něhož budou mít vlastníci lesů ekonomický profit, bude to trvat desítky let.

Prvotní příčinou chřadnutí lesů je sucho v důsledku globální změny klimatu a nerespektování zásad pěstování dřevin na vhodných stanovištích. V důsledku toho jsou stromy natolik oslabené, že doslova vadnou před očima. Lesům nepomohlo ani uniformní a šablonovité hospodaření od 70. let minulého století. Kvůli tomu podléhají velmi snadno větrným kalamitám a žírům škůdců, protože jsou málo ekologicky a staticky stabilní. Především pak smrkové a borové porosty, které

byly po dlouhou dobu preferované pro průmyslové zpracování a které v našich lesích stále dominují. I proto je domácí dřevařský průmysl stále nastaven výhradně na převládající jehličnany.

Je otázkou, zda tomu tak bude i v budoucnu a kdo se má přizpůsobit. Zda les průmyslu, či průmysl lesům. Základním úkolem lesních hospodářů je pěstovat pestré, odolné a produkční porosty odpovídající stanovištním poměrům. Jestliže chce být zpracovatelský průmysl dlouhodobě udržitelný a odolný, musí akceptovat využívání stanovištně vhodných dřevin a upravit k tomu výrobu.

KOLAPS NA TRHU SE DŘEVEM

V minulém roce zasáhl lesy ve střední Evropě orkán Herwart, který poničil několik desítek milionů kubíků dřeva. Tím se ještě zhoršila situace na trhu, která už byla poznamenána přeplněností pil dřívím z kůrovcových kalamit, s nimiž

se potýká celá střední Evropa. V nedávné době v Itálii padly kvůli silnému větru další miliony kubíků dřeva.

Je zřejmé, že větrné kalamity budou stále více ovlivňovat hospodaření v lesích a obchod se dřevem. Společně s kůrovcovými kalamitami se jedná o fenomén, který ve střední Evropě vytváří smrtící koktejl způsobující dlouhodobý pokles cen smrkového a borového dřeva až o polovinu. S ohledem na tento vývoj se vlastníci lesů v ČR pomalu ani nevyplácí kácet a následně asanovat kůrovcem napadené dřevo nebo borové souše. Prodejem dříví s nižší kvalitou totiž nevydělají na náklady spojené s těžbou, na provozní náklady anebo na zalesnění vzniklých holin. Není tedy divu, že zaznívá požadavek, aby se části lesů zasažených kůrovcem nechaly bez zásahu, tzn. se stojícími kůrovcovými soušemi.

Ať už se myslí trvalé, nebo dočasné ponechání dřevní hmoty v porostech, může si je dovolit pouze větší vlastník, jako je zejména stát. Pouze velké lesní majetky umožňují poměrně dobře diverzifikovat těžbu, a tedy příjem z prodeje

»

dříví. Naopak středně velcí vlastníci lesů, jimiž jsou dominantně soukromé subjekty, nedisponují takovými možnostmi a rozlohou a žijí pouze z prodeje dříví. Aby mohli financovat zaměstnance, lesnický provoz nebo zalesňování kalamitních ploch, nemohou si dovolit rezignovat ani na prodej dříví horší kvality ani zdravého dříví.

Zato drobné vlastníky lesů, kteří mnohdy ani nevědí, kde mají svůj majetek, a z prodeje dříví nejsou živí, suché stromy tolik netrápí. Někdy dokonce souše vnímají pozitivně, protože jim dávají palivové dříví.

Další skupinou jsou dřevozpracovatelé. I když v médiích zaznívají hlasy, že právě jim současná situace vyhovuje, nemusí to být pravda. Faktem je, že na trhu je velké množství dříví nižší kvality. Ovšem dřevozpracovatelé pro svoji výrobu potřebují i zdravé a čerstvé jehličnaté dříví. Toho je však na trhu nedostatek, protože vlastníci, a to především ti státní, zastavili mýtní úmyslně těžby. A nastavený trend se bude zřejmě umocňovat. S ohledem na rozvoj průmyslu čtvrté generace a predikci zásob dřevní hmoty, ve které nebude tolik smrku a borovice, je na čase se pomalu připravit na průmyslové zpracování i listnatých druhů dřevin.

NEBEZPEČNÍ NADMĚRNÉHO EXPORTU

Stávající situace na českém trhu se zhoršuje také proto, že velký podíl dřeva z celkové domácí produkce se vyváží (v r. 2017 to bylo 7 mil. m³ z celkové těžby ve výši 18 mil. m³). Opačným směrem se do ČR importovalo cca 3 mil. m³. Celkově jsou tuzemští zpracovatelé schopni absorbovat přibližně 14 mil. m³. Neřešení narůstajícího podílu exportu jde na vrub předchozích vlád a Ministerstva průmyslu a obchodu, pod které dřevařský průmysl spadá. Vypadá to, jako by nikomu nevadilo, že surové dřevo bez přidané hodnoty odchází za hranice a vrací se v podobě výrobků s patřičně vyšší cenou.

K masivnímu vývozu dřeva docházelo kvůli lepším cenám, kterým nemohly konkurovat především tuzemské malé až středně velké pi-

Kalamitní dřevo má nízkou kvalitu a na trhu se těžko uplatňuje

lařské provozy. Řada jich následně kvůli nejistotám z nedostatku dříví zkrachovala. V důsledku toho v ČR chybí dostatečné dřevozpracovatelské kapacity. Situaci nepomáhá ani širší uplatnění dřeva jako materiálu ve stavebnictví.

Nyní, po uvedených kalamitách, především němečtí a rakouští zpracovatelé dávají přednost svému domácímu dříví. Náš trh se dřevem kolabuje a vlastníci lesů se zmítají ve finanční krizi, byť česká ekonomika roste. Na účinný zásah státu se stále čeká.

To německá vláda byla vůči vlastníkům a vlastně i celému lesnicko-dřevařskému sektoru výrazně vstřícnější. Během pár dní po větrné kalamitě Herwart schválila finanční pomoc vlastníkům lesů ve výši 100 mil. € na asanaci kalamity a jejích následků. Přispěla tak k lepší situaci vlastníků lesů a k vyšší odolnosti budoucích lesů. K podobnému kroku v ČR dosud nedošlo.

PROČ SE SITUACE ZHORŠUJE

Mezi faktory, jež umocňují zhoršující se stav v lesnicko-dřevařském sektoru, patří nevybavenost českých vlakových dopravců vagony na převoz dříví, nedostatek a kvalita skladovacích ploch poblíž nádraží nebo nedostatečně pružné logistické služby Správy železniční a dopravní cesty, která svým přístupem snižuje efektivitu odvozu kůrovcového dřeva. Vlastníci lesů nebo správci nemají dostatek skladovací plochy

pro dříví v suchém nebo mokřem stavu pro případ kalamit.

Co se týká samotného lesa, tak se nedaří jeho přirozená obnova v takové míře, aby se obnovovaly všechny druhy dřevin, především listnaté stromy a jedle, bez velkého finančního a fyzického úsilí vlastníků lesů a lesního personálu.

Schopnost lesa přirozeně se obnovovat je přitom limitována vysokými stavy zvěře, kvůli nimž musejí vlastníci lesů vynakládat nemalé finanční prostředky na ochranu mladých kultur. Vliv zvěře nemá samozřejmě nic společného s kalamitou, ale s rentabilitou lesů již ano. Jedná se totiž o zcela zbytečně vynaložené investice, které by mohly být využity jinak. Např. vloženy do rezervních fondů na přečkání horších hospodářských časů nebo do péstebních fondů či na zvýšení mezd lesním pracovníkům, které jsou dlouhodobě podhodnocené.

Právě trvale nízké mzdy jsou důvodem, proč z lesnictví postupně a dlouhodobě odcházeli lesní dělníci do jiných oborů. Nedostatek pracovníků, a hlavně kvalifikovaných těžařů, je přitom dalším faktorem ovlivňujícím zpracování následků kalamity. Lidé v oboru chybějí velmi citelně a náhrada mladými nepřichází.

LZE KALAMITU ZVLÁDNOUT?

Jestliže již vznikají na rozsáhlém území kůrovcové (sterilní) souše,

kteře jednotliví vlastníci lesů ne-mají možnost zpracovat nebo jejich výskyt účinně utlumit, a situaci nelze zvládnout běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, je možno využít například zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, a vyhlášku č. 101/1996 Sb. Postižené kraje by mohly (a měly) vyhlásit stav nebezpečí, a pokud kalamitní situace přesahuje území více regionů, může vyhlásit nouzový stav vláda. Vývoj kůrovcové kalamity má totiž už charakter, při kterém je ohroženo zachování lesů v regionálním i celostátním měřítku, a jde tedy o stav ohrožení

životního prostředí. Nač tedy krajské samosprávy čekají a proč nevyužijí všech dostupných možností? Odpovídající legislativní nástroje k tomu jsou.

Domnívám se, že do stávající situace musí rovněž vstoupit stát vyhlášením nouzového stavu. V rámci něho by mělo dojít k výkupu dříví státem, aby došlo k vybalancování takové ceny dřevní hmoty pro vlastníky, která by pro ně byla rentabilní, a k dalším hospodářsko-technickým opatřením. Také je nutné přikročit k právním úpravám v oblasti daní, jež by mohly vlastníkům lesů na jedné straně snížit ná-

klady a na straně druhé jim umožnit dosáhnout za stávajícího krizového stavu rentabilní (soběstačné) hospodaření. Dalšími opatřeními může být zvýšení dotační sazby na výsadbu listnáčů a jedlí a na hospodaření šetrnější k přírodě.

Navíc by mohli být hospodáři ještě motivováni plošnou dotací na hektar lesa, protože lesy plní nezanedbatelné environmentální funkce pro společnost a pro naši krajinu. ●

*Aleš Erber,
odborný lesní hospodář
a lesní poradce*

Dopady změn klimatu

S financováním adaptačních opatření pomohou smlouvy s investory

Pravidelným tématem seminářů, konferencí nebo publikací se v posledních letech stávají adaptační opatření. Stále častěji se totiž setkáváme s přímými dopady změn klimatu, ať už jde o dlouhotrvající sucha, nebo naopak silné dešťové srážky, které způsobují lokální povodně. Zažíváme vlny obrovských veder a i naše území postihují silné vichřice. Ať už jsou příčiny tohoto stavu jakékoli, města i obce se musí chtít nechtě s uvedenými negativními jevy potýkat a hledat řešení, jak pomoci svým obyvatelům. Jednou z možností je vytváření vhodných adaptačních opatření. Ta však mohou být nákladná a na jejich realizaci nemusí mít obce dostatek prostředků. Musí si tedy zajistit externí zdroje.

PROGRAM ROZVOJE A ADAPTAČNÍ STRATEGIE

Podle § 84 odst. 2 písm. a) zákona o obcích (č. 128/2000 Sb.) schvalují samosprávy tzv. programy rozvoje. Jedná se o zásadní strategické dokumenty, které mají napomáhat orgánům obce při rozhodování důležitých otázek. Vedle těchto programů rozvoje si mnohdy větší

města zpracovávají tzv. strategie adaptace na změnu klimatu. Takové strategické dokumenty musí vycházet z důsledné analýzy stávajícího stavu a reagovat na předpokládaný vývoj, např. na to, že se očekává nárůst průměrné roční teploty o 1,5 stupně do roku 2050, do konce století pak o 3,3 stupně. Srážky budou pravděpodobně nerovnoměrně rozloženy během roku – s extrémní sucha a povodní, poroste i počet tropických dní a bude se zvyšovat výpar vody. V důsledku toho bude docházet ke zhoršování stávajících jevů, mohou vzniknout

problémy se zásobováním vodou a podobně. Města musí reagovat i na méně závažné projevy, jako je vznik tepelných ostrovů – lokalit s výrazně vyšší teplotou. V takových částech sídel bývá nedostatek vodních prvků, zeleně a přirozeného zastínění, a naopak velký podíl zastavěných ploch, nepropustných povrchů, příliš hustá zástavba a předimenzovaná doprava.

FINANCOVÁNÍ ADAPTAČNÍCH OPATŘENÍ

Součástí strategií bývají také návrhy na financování potřebných adaptačních opatření. Zdroje, které chtějí města využívat, se různí. Ostrava např. ve své strategii počítá s financemi z operačního programu Životní prostředí, popř. z Progra-

KONFERENCE
BEZPEČNÁ ŠKOLA 2019

23. 5. 2019 PRAHA
NTK Praha 6 - Dejvice
www.bezpecnaskola2019.cz

NTK
Národní technická knihovna
National Library of Technology

A/ On-line agrese
B/ Technologie pomáhají
C/ Zaměřeno na ředitele

PRŮMO 2/2019/9